

УДК 316.77 : 355.01

DOI: 10.33099/2707-1383-2020-37-3-42-54

Топальський В.Л., кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Науково-дослідного центру гуманітарних проблем Збройних Сил України (м. Київ, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2074-0121>

Іваненко С.М., підполковник, ад'юнкт науково-дослідного центру воєнної історії Національного Університету Оборони України імені Івана Черняхівського (м. Київ, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6382-040X>

ВИКОРИСТАННЯ КОНСТРУКТУ «ВЕЛИКА ВІТЧИЗНЯНА ВІЙНА» В РОСІЙСЬКІЙ АНТИУКРАЇНСЬКІЙ ПРОПАГАНДІ

Останнім часом російською пропагандою широко використовуються найрізноманітніші технології впливу проти нашої держави, у тому числі й із застосуванням історії, перетворивши інформаційну сферу на реальну арену протиборства. У статті узагальнено особливості використання кремлівською пропагандою конструкту «Велика Вітчизняна війна» з метою створення «образу ворога» з України, демонізації керівництва держави, особового складу Збройних Сил України та інших силових структур, а також легітимізації російської агресії проти нашої держави.

***Ключові слова:** антиукраїнська пропаганда, дискурс, Друга світова війна, наратив, нацисти, образ ворога, пам'ятні дати, перемога, фашисти, фейк.*

Постановка проблеми: узагальнити особливості використання кремлівською пропагандою конструкту «Велика Вітчизняна війна» з метою створення «образу ворога» з України, демонізації керівництва держави, особового складу Збройних Сил України та інших силових структур, а також легітимізації російської агресії проти нашої держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Історіографічний аналіз сучасних українських дослідників за тематикою дослідження дозволяє оцінити ступень вивченої проблеми. Викладений матеріал знаходиться на Інтернет ресурсах, фахових наукових журналах, які автори висвітили в кінці статті за списком використаних джерел та літератури.

Виходячи з актуальності досліджуваної проблематики *мета* даної статті полягає у висвітленні експлуатації пам'яті про Другу світову війну Російською Федерацією на прикладі святкування Дня Перемоги, серед місцевого населення ДНР/ЛНР та громадян Росії, формують зручне підґрунтя для подальшої ескалації конфлікту.

Виклад основного матеріалу: Виявлення поваги і вдячності усім, хто боровся з агресією нацистської Німеччини та її союзників, протистояв злочинам проти людства і людяності стало доброю традицією у всіх країнах Антигітлерівської коаліції. Відзначення річниці перемоги над гітлерівською Німеччиною стає нагодою згадати всіх загиблих у ті страшні роки. Проте останнім часом ми є свідками того, як ця подія стає приводом для мілітаристської пропаганди, способом подальшого формування росіянами «образу ворога» з України.

Особливості використання російською пропагандою міфів про Другу світову війну, конструкту «Велика Вітчизняна війна» досліджувалися В'ятровичем В., Гудковим Л., Журженко Т., Золотухіним Д., Льюїсом С., Почепцовим Г., Фігурним Ю.

Проаналізувавши інформацію російських ЗМІ і, особливо телебачення, може скластися враження, що центр протистояння з фашизмом змістився на територію нашої держави. Мова і символічний ряд міфу

про Велику Перемогу, цілеспрямовано та інтенсивно використовуються Росією в інформаційній війні проти України.

Сучасна Росія монополізувала перемогу над гітлерівською Німеччиною та її союзниками. Дієвість її пропаганди криється в тому, що вона опирається на суспільні уявлення, стереотипи та міфи, які формувалися та утримувалися радянським режимом десятки років. Ці міфи живуть і сьогодні. Пам'ять про війну, про перемогу у ній на сьогоднішній день є основою ідеології сучасної Росії [1].

Це все здійснюється з метою відновлення російського впливу на пострадянському просторі. Значне місце при цьому відводиться так званій «спільній історії», центральними пунктами якої є концепти «Великої Вітчизняної війни» та «Великої Перемоги». Втримання радянських міфів про війну в Україні є надзвичайно важливим для Росії, адже вони стали головним, іноді останнім, елементом радянської ідентичності певної частини, у тому числі й наших громадян [1]. Сьогодні ми стали свідками того, як міфи про минулу війну стали зброєю у сучасній війні.

Визначне місце в російській антиукраїнській пропаганді займає дискурс, пов'язаний з Другою світовою війною або, точніше, з тим її сегментом, який, за усталеною радянською традицією, прийнято називати «Великою Вітчизняною війною» [7].

Звідси використання російською пропагандою проти нашої держави, її військовослужбовців всіляких образливих характеристик, ярликів, що прямо чи опосередковано пов'язані з цією подією. Про «нацистську», «фашистську» Україну не втомлюються говорити не лише пропагандисти, а й російські політики. Так, голова Міністерства закордонних справ Російської Федерації Сергій Лавров лише в одному з інтерв'ю чотири рази вжив щодо України слова «нацисти» і «держава нацистів» [13]. Москва так виправдовує свою агресію, дегуманізує ворога, яким останнім часом для росіян стала Україна. Схоже можна було спостерігати при намаганні наприкінці 90-х — на початку 2000-х років очорнити країни Балтії, а згодом, у 2008 році — Грузію. Через свій незалежний курс і намагання будувати свої держави без диктату з Москви ці країни стали для росіян «нацистськими».

Фактор ворога — це надзвичайно важливий, примітивний і агресивний механізм згуртування нації. Дуже вдало підмічено, що якщо країні нема чим пишатися, наявність ворога стає дуже потужним фактором внутрішньої консолідації і нагнітанні атмосфери [5]. Саме це і відбулося в Росії останніми роками.

Перші спроби масового використання російськими ЗМІ проти українців образливих термінів часів Другої світової війни, яку вживали СРСР для демонізації своїх противників,

зафіксовані ще під час Євромайдану. Поряд із термінами «націоналісти», «радикали», «бандерівці» російські пропагандисти поступово вводять нові — «нацисти», «фашисти». Спочатку це стосувалося тих, хто був учасником Майдану, проте згодом так стали називати все населення, що підтримало нову владу, яку російські пропагандисти назвали «хунтою». На сьогодні — це вся Україна.

Вплив здійснювався через всі можливі канали впливу, практично постійно, а обсяг інформації був доволі великий, до того ж, вона досить добре готувалася і тому мала відповідну спроможність, що говорить про проведення пропаганди підготовленими фахівцями. Активна інформаційна підтримка та контент наповнення всього, що стосувалося перемоги Радянського Союзу у Другій світової війні, відчутно допомогли російським пропагандистам у «правильному» налаштуванні населення Криму і Донбасу проти України [7, с. 64].

До анексії Криму російські пропагандисти були добре підготовлені. Напрацьовані кліше, що викликали негативні емоції по відношенню до України та українців, звучали все більше і частіше. Страшними «нацистами», «фашистами» і «бандерівцями» лякали жителів Криму, щоб вони шукали захисту у росіян і виступали за приєднання його до Росії.

Ідеологічне обґрунтування російської агресії проти незалежної укра-

їнської держави було засноване на вимогах щодо пам'яті про минуле, а війна в Україні звичайним чином уявлялася, змальовувалася та виправдовувалася як продовження Другої світової війни [6]. Говорячи, що в Києві прийшли до влади фашисти і нацисти, Путін підняв пласти, пов'язані з травмами Другої світової війни і боротьбою з фашизмом, а це дуже чутливі речі для колективної свідомості росіян [4].

З початком війни на Донбасі російська пропаганда продовжила у ще більших масштабах, ніж вона робила це під час анексії Криму, діяльність щодо створення «образу ворога» з України. Розпочалася масштабна інформаційна кампанія з дискредитації дій керівництва держави, Збройних Сил України, інших силових структур та добровольчих батальйонів на сході країни. Серед наративів російської пропаганди доволі успішним став той, що використовував перемогу СРСР у Другій світовій війні і все, що з нею було пов'язане. У радянський час майже кожен громадянин СРСР при слові «фашист», «бандерівець», «нацист» відчував негатив до тих людей, кого так називали. Недаремно це було використано російською пропагандою. Українську владу, військовослужбовців ЗС України, Національної гвардії України, СБУ, добровольчих батальйонів стали називати «бандерівцями», «хунтою», «нацистами», «фашистами», які тільки і мріють захопити Донбас, що

«годує всю Україну». Ці слова вживалися свідомо з метою створення абстрактного образу жорстокого ворога, що сповідує нацистську ідеологію і якого слід знищувати.

Метафори і образи з радянського міфу про війну були використані російськими та проросійськими ЗМІ під час опису трагічних подій в Одесі 2 травня 2014 року, коли сутички між представниками Євромайдану та Антимайдану закінчилися жахливою пожежею в Будинку профспілок. Це призвело до десятків жертв учасників проросійських протестів, а саму трагедію росіяни почали широко йменувати «новою Хатиню», тобто порівнювати зі знищенням мирного населення, що відбулося в білоруському селі Хатинь у 1943 році і згодом стало одним з найзгадуванішим фашистським злочином у радянському воєнному наративі. Жертв одеської пожежі 2014 року відтак стали зображати як мучеників в благому ділі побудови «Новоросії» в Україні [6].

Щоб демонізувати українське керівництво, військовослужбовців силових структур, російськими та сепаратистськими ЗМІ, політичними лідерами, деякими так званими «експертами» і навіть посадовими особами Кремля, починає вживатись словосполучення «фашистський режим».

Спочатку російські, а згодом і сепаратистські ЗМІ, почали свідомо використовувати слово «каратели» для опису українських військово-

службовців. Створюючи фейки про так звані «злочини» Збройних Сил України та добровольчих батальйонів, ці слова почали систематично поширюватися через російські ЗМІ [7, с. 64]. На противагу військовослужбовцям Збройних Сил України, інших силових структур, добровольчих батальйонів, яких у новинах пропагандисти подавали переважно як «карателів» та «фашистів», намагаючись провести паралелі з Другою світовою війною, по відношенню до сепаратистів та російських військових вживається термін «ополченці». Зрозуміло, що це робилося з метою провести аналогію між героїчною боротьбою радянського народу проти німецької агресії під час Другої світової війни, виправдати боротьбу проти України, а також показати, що супроти «фашистів», «бандерівців» повстали звичайні «шахтарі», «металурги» і «трактористи».

Символічним є приклад використання у Донецьку 24 серпня 2014 року на День незалежності України, так званого «параду ганьби», на якому українських полонених змусили пройти перед розгніваним натовпом місцевого населення, яке кидало гнилу їжу і плювало у в'язнів, а одразу позаду їхала підмітальна машина і чистила дорогу. Що важливо — цей парад був влаштований як повторення відомого сталінського «Параду переможених» 1944-го року, коли німецькі військовополонені пройшли по Москві у супроводі підмітальних

машин, які символічно очищали дорогу за ними. Саме ця паралель направляла тут вибух колективних емоцій. Через сімдесят років після закінчення Другої Світової війни проросійські організації використали її сакралізований наратив, щоб легітимізувати ритуальний акт насильства і приниження, влаштований як публічне меморіальне дійство [6].

Щоб провести аналогію між сучасними подіями і тими, що відбувалися у період Другої світової війни, російські пропагандисти залучають псевдосвідків тих страшних часів. Так, «Перший канал» російського телебачення 2 листопада 2014 року розказував історії нібито жителів с. Степанівка Донецької області, які порівнювали події 1941 і осені 2014 років. Інформація подавалася таким чином, що українські військовослужбовці прирівнювалися до нацистських загарбників. Псевдосвідок тих подій — жінка похилого віку Людмила, якій у 2014 році нібито виповнилося 80 років. Вона, як подавалося, пережила голод 30-х років і війну [7, с. 65]. Неправду можна було викрити доволі швидко — слід лише порахувати, її вік і події, які вона нібито пережила. Виходить, що вона народилася у 1934 році, пам'ятає Голодомор у 1932–1933 років.

Страшилками про так званих «фашистів» постійно лякав глядачів канал «Росія 1». Як приклад, у листопаді 2014 року в програмі «Недільний вечір із Володимиром Соловйовим»,

один з гостей розповів про історію на блокпосту поблизу Краматорська, де у старих людей відбирають яйця, а один раз навіть згвалтували жінку 47 років. Завершення розповіді закінчилося запитанням: «Ну хіба не фашисти?» [11].

Для поширення так званих «злочинів» української влади широко використовувалася мережа інтернет. Так, 10 грудня 2014 року проросійські сайти поширили новину про те, що «карателі» розстріляли старого чоловіка за те, що той відмовився кричати «Слава Україні!» [9]. У цьому плані проводиться паралель з сюжетами радянських фільмів, де розповідається про розстріл мирних жителів, які відмовилися викрикувати «Хайль Гітлер!». І таких прикладів, що сприяють закріпленню «образу ворога» з українців, доволі багато.

Російські наративи та дезінформаційні прийоми мають високий ступінь ефективності саме завдяки повторюваності в медіа. Іншими словами, об'єктам дезінформації постійно розповідають одні й ті самі історії, роблячи їх щоразу цікавішими та більш «екзотичними». Наприклад, в історії про українських «карателів» кульмінацією стала поява «розіп'ятого хлопчика».

Щоб якимось урізноманітнити свою інформацію, російські пропагандисти розповідають про підготовку «Правим Сектором» молоді у таборах «Ярош-югенд». Зрозуміло, що дана назва придумана за аналогією

з німецьким «Гітлер-югенд» і сприймається слухачами дуже негативно [7, с. 349]. Така фейкова інформація підштовхує до висновку, що так звані «українські нацисти» навіть молодь навчають у спеціальних таборах, щоб згодом залучати до знищення народу Донбасу.

Крім нібито вбивств цивільного населення, російські пропагандисти поширюють фейки про жорстоке поводження українських військових з людьми. Одним із сюжетів для такого роду неправди є розповіді про міфічні концентраційні табори для жителів Донбасу (на зразок тих, що створили нацисти у роки Другої світової війни). Довго жив фейк про концентраційний табір в Маріуполі. Вперше він з'явився в ефірі програми «Спеціальний кореспондент» на «Росія 2» 1 березня 2016 року. Тоді «офіційний представник» так званої «ДНР» заявив, що на території аеродрому міста розташований концентраційний табір та могильник з не менше ніж 2,5 тис. тіл людей, які зникли без вісти [7, с. 67]. В звичній для російської пропаганди манері проводилася паралель між українськими військами та фашистами. Для підсилення ефекту в матеріалі згадувалося про річницю звільнення міста від німецько-фашистських загарбників.

Апеляції до Другої світової війни необхідні російським пропагандистам, щоб легітимізувати свою агресію проти України, тому що у протилежному випадку, як вони заявляють,

українські націоналісти вже б знищили російськомовне населення Донбасу. До того ж це потрібно, щоб населення Росії підтримувало В. Путіна у його нібито «нелегкій, але справедливій боротьбі». Такі заклики сприяли тому, що тисячі так званих «добровольців» з усієї Росії поїхали протистояти «фашистам», «карателям», «хунті» тощо.

Кількість фейків про «фашизацію» України наростає перед великими святами, пов'язаними із радянським періодом і, в першу чергу, Днем Перемоги. Конструкт «Велика Вітчизняна війна» став ледь не головним в політиці пам'яті російського режиму, і він усіяко використовується для демонізації України, яка нібито «зрадила пам'ять про подвиг дідів і сама скотилася до фашизму». Також російські пропагандисти апелюють до нарративу «єдиної радянської нації», що використовується для впливу на тих українців, для яких ця ідеологема важлива [7, с. 353] навіть сьогодні.

Для Кремля день Перемоги — це символ тріумфу вже не стільки радянської, як російської зброї, Росії як супердержави. Образ ворога не скасовується, а просто прикладається до нового об'єкту. Сьогодні це вже не німці, а «українські карателі», «хунта», «бандерівці» тощо. Наявність же небезпечного, підступного ворога тягне за собою необхідність постійної готовності протидіяти йому. Ідеологічно-пропагандистський апарат працює на повну потужність, сус-

пільство мобілізується на нову боротьбу, а старі штампи і кліше лише прикладаються до нових об'єктів і ситуацій [2, с. 295].

На думку голови Аналітичного центру Юрія Левади (Левада-центру) Льва Гудкова, перемога Радянського Союзу у 1945 році — це не лише центральний смисловий вузол радянської історії, а фактично єдина позитивна опорна точка національної самосвідомості пострадянського суспільства Росії, головний символ, який здатний інтегрувати націю [3]. Наратив про Велику Вітчизняну війну функціонує у сучасному російському суспільстві як політичний міф.

Ключовими цільовими аудиторіями для російських спецслужб та медіа, що співпрацюють з ними, в контексті висвітлення цього кремлівського нарративу, є, в першу чергу, мешканці окупованих районів Донецької та Луганської областей, а також Криму, мешканці Росії, громадяни та політичні еліти західних країн Європи та Америки. Так, для прикладу, *Кремль монополізував у своїх інтересах пам'ять про Другу світову війну в Німеччині*. У цій європейській країні росіянами поширюється міф, що українці — це «фашисти». Зрозуміло, що не всі йому вірять, але навіть ті, хто не вірить, за допомогою російських ЗМІ зосереджують увагу на націоналістичних настроях в Україні. При цьому більшість іноді не розуміє, про що йде мова. Показовим у цьому плані є історія вітання

«Слава Україні!», яке російські пропагандисти подають за рубежем як фашистське вітання. Путінська пропаганда віртуозно використовує такі можливості [12], а для німців, наприклад, якщо щось нагадує націонал-соціалізм — це дуже погано.

Крім російського телебачення, радіо, друкованих видань, інтернет-сайтів, соціальних мереж до формування та підтримання «образу ворога» з України залучаються також спеціальні органи. До антиукраїнської пропаганди, що використовує наратив «нацисти-фашисти-бандерівці» залучається і Міністерство закордонних справ Росії та її посольства. Зокрема, 27 квітня 2018 року посольство Росії в Південно-Африканській республіці перед 75-річчям створення дивізії СС «Галичина» опублікувало у соціальній мережі твіттер із фальшивою українською маркою, на якій були зображені керівники дивізії в нацистській формі [14]. Хоча на сайті Укрпошти подібна марка відсутня.

Кремль періодично використовує колишніх поплічників экс-президента В. Януковича в ролі «викривачів фашистської суті українського режиму». Про це свідчить виступ экс-народного депутата В. Олійника 24 червня 2018 року на російському «Першому каналі», де він заявив, що «країна опинилася в окупації онуків бандерівців і її слід негайно визволяти» [14].

До пропагандистської діяльності проти України залучаються не лише

російські журналісти, а й піддані інших держав. Так, журналіст телеканалу «Russia Today», Грем Філліпс — підданий Великої Британії, перебуваючи на окупованій території Донбасу, записав відео-інтерв'ю про нібито іноземних найманців, які воюють на боці України, знищуючи «російськомовне населення Донбасу» за гроші [7, с. 148]. Він зазначає, що вони є частиною окупаційного контингенту так само, як і українські «фашисти» та війська НАТО. До антиукраїнської пропаганди Кремль залучає і зарубіжних лобістів, які ходять на різні передачі, ток-шоу, де говорять про Україну і конфлікт із Росією. До них можна віднести навіть колишніх високопосадовців деяких європейських країн [13].

Феномен використання в російських та сепаратистських новинах лексики зі старих радянських фільмів про Другу світову війну є дуже цікавим. Терміни «карателі», «фашисти», «хунта» виявилися дуже ефективним носієм для передачі негативних емоцій та роздмухування міжнаціональної ворожнечі через телебачення. Так, у художніх фільмах російська аудиторія бачила, кого саме і за які злочини потрібно називати «карателями», а у випусках новин їм вказували на тих, хто безпосередньо є «карателями» в наші дні. А щоб це посилити, додавали у новинні блоки сюжети художнього змісту. Це, відповідно, мало створити в свідомості росіян і населення південно-східних

регіонів України стійкий образ української армії як «абсолютного зла».

Російськими пропагандистами, їх сателітами широко використовувалися такі форми як постановочні відеоролики, підроблені фотографії, листівки, плакати. З метою формування образу ворога з України, ненависті до її військовослужбовців, проросійськими бойовиками використовувалися фейкові агітаційні листівки. На фото, які були спочатку поширені російськими пропагандистами з «Комсомольської правди» Олександром Коцем і Владиславом Бердичевським з так званої «ДНР», показано нібито український агітаційний снаряд, що не розірвався, з листівками всередині. На листівках на фоні вбитих дітей і жінок був зображений солдат Вермахту із елементами української символіки. Текст (російською мовою) повідомляв: «Нам не потрібні люди! Нам потрібна територія!...Ми скоро будемо різати ваших жінок і дітей, а новий рік ви зустрінете у землі чи у в'язниці!» [10]. Дані листівки були підготовлені російськими пропагандистами, щоб показати, що українські військові — це ті ж фашисти і карателі. Недаремно зображений солдат Вермахту має українську символіку.

Для популяризації перемоги у Другій світовій війні здійснюються певні ритуали. Чого варті військові паради, акції «Безсмертний полк», покладання квітів тощо. Якщо дешифрувати ритуал з носіння так званої «георгіївської стрічки», то мож-

на з'ясувати, що пов'язування цього «атрибуту Перемоги» не тільки «поєднує» її власника зі «славним минулим», але й об'єднує народ для цього [2, с. 299]. Недаремно ці так звані «атрибути Перемоги», які насправді ніколи не носилися радянськими солдатами, у величезній кількості використовувалися в Росії, Криму, Донбасі та інших територіях України.

Не зважаючи на те, що у роки Другої світової війни Україна була окупована, й усі жахи окупації наш народ виніс на своїх плечах, В. Путін неодноразово заявляв про те, що у війні здобули б перемогу і без українців, чим завдав найбільшої образи нашому народу, який зробив величезний внесок у перемогу над німецьким нацизмом [8]. Цією заявою було дистанційовано українців, у тому числі й ветеранів війни, від цієї перемоги, а всі лаври дісталися одному народу, якому постійно навіюють, що «діди воювали», «діди змогли і вони зможуть». Ми прекрасно розуміємо, що все це використовується в якості зброї проти нашої держави.

Висновки: Отже, конструкт «Велика Вітчизняна війна» є «базовим сюжетом» історичної політики путінського режиму. Проте лише зміцнення єдності українського суспільства на основі історичної пам'яті, в жодному разі не забуваючи про внесок Українського народу у перемогу над нацизмом, сприятиме розвінчанню міфів російської антиукраїнської пропаганди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. *В'ятрович В.* Міфи і війна. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.ww2.memory.gov.ua/pislyamova-abo-mify-i-vijna/>
2. Гібридна війна : in verbo et in praxi: монографія / Донецький національний університет імені Василя Стуса / під заг. ред. проф. Р.О. Додонова. — Вінниця : ТОВ «Нілан — ЛТД», 2017. — 412 с.
3. *Гудков Л.* «Пам'ять» о войне и массовая идентичность россиян [Електронний ресурс]. — Режим доступу <https://magazines.gorky.media/nz/2005/2/pamyat-o-vojne-i-massovaya-identichnost-rossiyan.html>
4. *Гудков Л.* Украина для россиян — враг. Боюсь, это надолго. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://trim-c.livejournal.com/1861573.html>
5. *Гудков Л.* Фактор врага. Что россияне думают об украинцах. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://inforesist.org/faktor-vraga/>
6. *Журженко Т., Льюїс С., Федор Д.* Війна і пам'ять в Росії, Україні та Білорусі // Україна модерна 02.02.2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://uamoderna.com/demontazh-pamyati/memory-wars>
7. *Золотухін Д.Ю.* Біла книга спеціальних інформаційних операцій проти України 2014–2018 / Д. Ю. Золотухін. — К., 2018. — 384 с.
8. *Зубарева М.А.* Інформаційне суспільство : науковий журнал / голова редкол. В. В. Різун; голов. ред. В.Ф. Іванов; Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка. — К., 2015. — Вип. 21. — 91 с.
9. Каратели расстреляли старика, отказавшегося кричать «слава Украине!». Антифашист. 10.12.2014 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://antifashist.com/item/karateli-rasstrelyali-starika-otkazavshegosya-krichat-slava-ukraine.html>.
10. «Новый год вы встретите в земле»: националисты обстреливают Донбасс снарядами с угрожающими листовками [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://tvzvezda.ru/news/vstrane_i_mire/content/201712051522-2zjc.htm
11. Маразмы: Украинские каратели изнасиловали пенсионерку. YouTube. 23.11.2014 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=j-WJSWVeJnA>
12. *Райтшустер Б.* Про Меркель і Німеччину в цілому // Українська правда, 19 лютого 2019 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://forum.pravda.com.ua/index.php?topic=1030163.0>
13. *Тимоць І.* «Томос для України — це плювок у двоголового орла російського імперіалізму. Треба бути готовим до всього» // Країна, 8 січня 2019 року
14. Russia in RSA. Twitter account. 27.04.2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://mobile.twitter.com/embassyofrussia/status/989866048697589760>

REFERENCES

1. Viatrovych V. Mify i viina. [Myths and war] [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu : <https://www.ww2.memory.gov.ua/pislyamova-abo-mify-i-vijna/>
2. Hibrydna viina : in verbo et in praxi: monohrafiia / Donetskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stusa / pid. zah. red. prof. R.O. Dodonova. — Vinnytsia : TOV “Nilan — LTD”, 2017. — 412 s.
3. Hudkov L. “Pamiat” [Memory] o vojne i massovaya identichnost rossiyan o voine [Elektronnyi resurs]. — Rezhim dostupu : <https://magazines.gorky.media/nz/2005/2/pamyat-o-vojne-i-massovaya-identichnost-rossiyan.html>
4. Gudkov L. Ukraina dlya rossiyan [Ukraine for Russians] — vrag. Boyus, eto nadolgo. [Elektronnyi resurs]. — Rezhim dostupu : <https://trim-c.livejournal.com/1861573.html>
5. Gudkov L. Faktor vraga. [The enemy factor.] Chto rossiyan dumayut ob ukrainsah. [Elektronnyi resurs]. — Rezhim dostupu : <https://inforesist.org/faktor-vraga/>
6. Zhurzhenko T., Liuis S., Fedor D. Viina i pamiat v Rosii, Ukraini ta Bilorusi [War and memory in Russia, Ukraine and Belarus] // Ukraina moderna 02.02.2018 [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu : <http://uamoderna.com/demontazh-pamyati/memory-wars>
7. Zolotukhin D.Yu. Bila knyha spetsialnykh informatsiinykh operatsii proty Ukrainy [White Book of Special Information Operations against Ukraine] 2014 — 2018 / D. Yu. Zolotukhin. — K., 2018. — 384 c.
8. Zubarieva M.A. Informatsiine suspilstvo [Information society] : naukovyi zhurnal / holova redkol. V. V. Rizun; holov. red. V.F. Ivanov; Instytut zhurnalistyky KNU imeni Tarasa Shevchenka. — K., 2015. — Vyp. 21. — 91 s.
9. Karateli rasstrelyali starika, otkazavshegosya krichat “slava Ukraine!” [Punishers shot an old man who refused to shout «Glory to Ukraine!»]. Antifashist. 10.12.2014 [Elektronnij resurs]. — Rezhim dostupu : <http://antifashist.com/item/karateli-rasstrelyali-starika-otkazavshegosya-krichat-slava-ukraine.html>
10. “Novyj god vy vstretite v zemle”: nacionalisty obstrelivayut Donbass snaryadami s ugrozhayushimi listovkami [“You will meet New Year in the ground”: nationalists shell Donbass with shells with threatening leaflets] [Elektronnij resurs]. — Rezhim dostupu : https://tvzvezda.ru/news/vstrane_i_mire/content/201712051522-2zjc.htm
11. Marazmy: Ukrainskie karateli iznasilovali pensionerku. [Ukrainian punishers raped a pensioner] YouTube. 23.11.2014 [Elektronnij resurs]. — Rezhim dostupu : <https://www.youtube.com/watch?v=j-WJSWVeJnA>
12. Raitshuster B. Pro Merkel i Nimechchynu v tsilomu [About Merkel and Germany in general] // Ukrainska pravda, 19 liutoho 2019 roku [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu : <https://forum.pravda.com.ua/index.php?topic=1030163.0>

13. Tymots I. “Tomos dlia Ukrainy — tse pliuvok u dvoholovoho orla rosiiskoho imperializmu. Treba buty hotovym do vsogo” [“Tomos for Ukraine is the spit of the double-headed eagle of Russian imperialism. You have to be ready for anything. ”] // Kraina, 8 sichnia 2019 roku

14. Russia in RSA. Twitter acount. 27.04.2018 [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu : <https://mobile.twitter.com/embassyofrussia/status/989866048697589760>

*Topalskiy V.L., Candidate of Historical Sciences,
Senior Researcher, Leading Researcher
of the Research Center of Humanitarian
Problems of the Armed Forces of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2074-0121>

*Ivanenko S.M., lieutenant colonel, adjunct
of a scientific-research center of military history
National Defence University of Ukraine named
after Ivan Cherniakhovskyi (Kyiv, Ukraine)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6382-040x>

USE OF THE NOTION OF “THE GREAT PATRIOTIC WAR” IN RUSSIAN ANTI-UKRAINIAN PROPAGANDA

Recently, Russian propaganda has been widely used in various technologies of influence against our country, including the use of history, turning the information sphere into a real arena of confrontation. The article summarizes the peculiarities of the use of the Kremlin propaganda of the Great Patriotic War construct for the purpose of creating an “image of the enemy” from Ukraine, demonization of the leadership of the state, personnel of the Armed Forces of Ukraine and other power structures, as well as legitimization of Russian aggression against our state.

Analyzing the information of the Russian media and, in particular, television, one can get the impression that today in the 21st century. The Second World War is not yet over. At the same time, the center of confrontation with fascism has shifted to the territory of our state. The language and character line of the myth of the Great Victory, purposefully and intensively used by Russia in the information war against Ukraine.

Modern Russia has successfully monopolized the victory over Hitler’s Germany and its allies. The effectiveness of its propaganda lies in the fact that it is based

on public perceptions, stereotypes and myths that have been formed and maintained by the Soviet regime for decades. These myths still live today. The memory of war, of its victory today, is the basis of the ideology of modern Russia. All this is done to restore Russian influence in the post-Soviet space. The so-called “common history”, whose central points are the concepts of the Great Patriotic War and the Great Victory, play a significant role. Keeping the Soviet myths about the war in Ukraine is extremely important for Russia, as they have become the main, sometimes last, element of Soviet identity of some, including our citizens.

The enemy factor is an extremely important, primitive and aggressive mechanism for uniting the nation. It is very well noticed that if the country has nothing to be proud of, the presence of the enemy becomes a very powerful factor in internal consolidation and forcing the atmosphere. This is exactly what has happened in Russia in recent years. To achieve these goals, Russian propaganda makes extensive use of cinema, television, literature, theater, and more. Today we are witnessing how the myths of the former war have become the weapons of the present war.

Keywords: *anti-Ukrainian propaganda, discourse, Second World War, narrative, nazis, enemy image, memorable dates, victory, fascists, fake.*